

CURSUS KUNSTGESCHIEDENIS

Opgaven huistaken

Inhoudsopgave

Les 1: 'Moet kunst mooi zijn?'	2
Les 2: Van acryl tot zeefdruk: tweedimensionale kunst	2
Les 3: Kunst in de ruimte: driedimensionale kunst en architectuur	3
Les 4: Fotografie en film: een druk op de knop	4
Les 5: Muziek, dans en theater: de universele taal	4
Les 6: Onderwerpen in de kunst: als kunstwerken konden spreken	5
Les 7: Prehistorische kunst: de magie van de oertijd	5
Les 8: Egyptische kunst: bouwwerken bestemd voor de eeuwigheid	5
Les 9: Het oude Egypte: beeldende kunst in het hiernamaals	6
Les 10: Voor-Helleense kunst: De Minoïsche en Myceense beschaving	7
Les 11: Griekse architectuur: wiskundige harmonie	7
Les 12: Griekse kunst: ingefluisterd door de muze	8
Les 13: Etruskische en Romeinse kunst: kunst van de veroveraars en de bouwmeesters	9
Les 14: Vroegchristelijke en Byzantijnse kunst: over catacomben en iconen	10
Les 15: Vroegmiddeleeuwse en romaanse kunst: de kerk als burcht	11
Les 16: Gotische kunst: schittering van glas en licht	12
Portfolio 1	15
Les 17: Renaissance in Italië: de mens als middelpunt	16
Les 18: Kunst in het noorden van Europa in de vijftiende en zestiende eeuw	17
Les 19: Barok: van pracht en praal tot gouden Eeuw	18
Les 20: Frivole kunst van de rococo: luchtig en elegant	20
Les 21: Neoclassicisme: kunst vanuit het verstand	20
Les 22: Romantiek: kunst vanuit het gevoel	21
Les 23: Realisme: armoede, arbeiders en het gewone volk	23
Les 24: Impressionisme: de fonkeling van het licht	24
Les 25: Avant-garde kunst: 1900 tot 1918	25

Les 26: Crisis en experiment: 1918 tot 1945	26
Les 27: Het schilderij barst uit zijn voegen: 1945-1980	26
Les 28: Ieder individu zijn eigen stijl: 1980-2000	27
Les 29: De shock is de norm: kunst in de 21 ^e eeuw	28
Portfolio 2	28

Les 1: 'Moet kunst mooi zijn?'

1. Vindt u dat er grenzen moeten zijn aan wat tot kunst gerekend mag worden? Leg uit.
2. Leg uit waarom Plato geen hoge pet op had van kunst?
3. Beschrijf het schilderij van Rogier Van der Weyden vanuit de nabootsingstheorie (wat wordt er nagebootst), vanuit de expressietheorie (welke emotie gaat eruit van het werk) en vanuit het formalisme (welke vorm wordt er gebruikt).
4. Voor Jackson Pollock was schilderen een uitlaatklep. Zoek een foto op het internet van zijn werken en van zijn werkwijze. Hij wil zijn gevoelens rechtstreeks aan het doek toevertrouwen. Tot welke theorie hoort zijn werk? De nabootsingstheorie, expressietheorie, synthese van vorm en expressie of formalisme? Verklaar.
5. Beschrijf in het kort een rvaring van schoonheid die u onlangs hebt meegemaakt. Dit kan bijvoorbeeld het zien van een mooie film zijn, het beleven van een dansvoorstelling of het zien van een mooi landschap.
6. Beschrijf of u het eens bent met de volgende stellingen:
 - a. Kunst moet ergens op lijken, het moet nabootsen.
 - b. Kunst moet knap gemaakt zijn, het gaat vooral om de vorm en de techniek
 - c. Kunst moet ontroeren, vooral de emotie is doorslaggevend.
7. In de muziek wordt onderscheid gemaakt tussen consonanten en dissonanten. Consonanten worden als mooi klinkend en harmonieus beschouwd. Dissonanten ervaart men als vals. Breng de ideeën van Plato in verband met de waardering voor de consonant.
8. Zoek een kunstwerk op internet dat volgens u net wel of net geen kunst is en leg uit waarom.
9. Wat is volgens u kunst? Een typisch schilderij van een zigeunerjongen of de bovenstaande Kruisafneming van Rogier van der Weyden? Beredeneer uw antwoord.

Les 2: Van acryl tot zeefdruk: tweedimensionale kunst

1. Waarom is kunst een vorm van communicatie?
2. Waarom worden in de schilderkunst bindmiddelen gebruikt?
3. Wat was de invloed van de fotobeelden van fotograaf Muybridge op de weergave van beweging in de beeldende kunst? Leg uit
4. Noem bij onderstaande afbeeldingen het type compositie dat is gebruikt.

- 5 Wat is het belang van de gulden snede voor het opbouwen van een compositie bij tweedimensionale kunst? Leg uit

Les 3: Kunst in de ruimte: driedimensionale kunst en architectuur

1. Om welke twee redenen is de gulden snede van belang voor de architectuur? Leg uit.
2. Leg uit waarom reliëfs de overgang vormen van tweedimensionale kunst naar driedimensionale kunst.
3. Leg uit waarom onderstaande beelden tot sculptuur of plastiek behoren.
Giambologna, De roof van de Sabijnse maagden
Grieks beeld. De wagenmenner van Delphi
4. Noem drie wereldberoemde bouwwerken. Geef bij elk gebouw aan waarom u denkt dat het zo beroemd is.
5. Welk gebouw vindt u het mooist, afbeelding 7 of 8? Waarom?

Afb.7

Afb.8

Les 4: Fotografie en film: een druk op de knop

1. Waarom zijn foto- en filmbeelden mediale beelden?

2. Noem twee verschillen tussen fotografie en beeldende kunst.

3. Bekijk de volgende sites:

[http: archive.worldpressphoto.org](http://archive.worldpressphoto.org) en [http: www.worldpressphoto.org](http://www.worldpressphoto.org) Kies een foto die u kunst vindt en een foto die u geen kunst vindt. Beschrijf wat er te zien is op de foto's. Beargumenteer waarom u de foto's wel of geen kunst vindt. Voeg de foto's (of linken) toe bij uw huiswerk.

Les 5: Muziek, dans en theater: de universele taal

1. We gaan een muziekfragment beluisteren. Het is geschreven door de componist Johann Pachelbel (1653 -1706). De titel is 'Canon in D'. Typ op www.youtube.com de volgende zoekopdracht in: 'Johann Pachelbel canon in d original instruments'. Is dit volgens u monofone of polyfone muziek? Waarom?

2. Het volgende muziekfragment is Gregoriaanse muziek. Het muziekstuk heet 'Gaudeamus omnes - Graduale Aboense'. Dit is muziek voor de opening van de mis van de Heilige Henry, de patroonheilige van Finland. Typ op www.youtube.com de volgende zoekopdracht in: 'Gaudeamus omnes - Graduale Aboense'.

a. Is dit volgens u monofone of polyfone muziek?

b. Door wie werd deze muziek gezongen in de middeleeuwen?

3. Beluister het volgende muziekstuk 'Bach, Toccata and Fugue in D minor' op YouTube. Welk instrument is dit?

4. Beluister tot slot het muziekstuk gemaakt door componist Igor Stravinsky (1882-1910) voor het sprookjesballet 'De vuurvogel'. Typ de zoekterm in op YouTube: 'Stravinsky-The Firebird (Complete Ballet) 1 of 5'.

a. Noem vijf instrumenten op die u hoort.

b. Wat voor soort instrumenten zijn dit?

Les 6: Onderwerpen in de kunst: als kunstwerken konden spreken

1. Geef uw interpretatie bij de volgende werken. Zoek deze werken op internet op.

a. Yves Klein (1928-1962), Blauw sponsreliëf, 1958, Museum Ludwig, Keulen.

b. Damien Hirst (geboren in 1965), For the Love of God, 2007, White Cube Gallery, Londen.

c. Wat is het verband tussen het werk van Damien Hirst en het vanitas- stilleven?

2. Zoek twee voorbeelden van een kunstwerk, muziekstuk, dans-, theaterstuk of film waarin een literair, mythologisch of Bijbels thema het onderwerp is.

3. Zoek een voorbeeld van een historiestuk.

Les 7: Prehistorische kunst: de magie van de oertijd

1.
 - a. Waarom geloofde men eerst dat prehistorische grotschilderingen van Altamira na Maak waren?
 - b. Waardoor moest men wel geloven dat het echte prehistorische schilderijen waren?
 - c. Hoe kan men tegenwoordig de echtheid ervan bevestigen?
2.
 - a. Wat was de functie van een rotsschildering van een bizon in de prehistorie?
 - b. Waarom kunt u dit vergelijken met het ritueel van voodoo?
3. Wat is volgens u de functie van de Venus van Willendorf?
4. Bekijk de kaart bij afbeelding 4. Waarom zijn de hunebedden vooral in Europa te vinden?
5. Bekijk afbeelding 13 (Stonehenge)
 - a. Welk soort bouwwerk ziet u hier?
 - b. Uit welke periode stamt dit bouwwerk?
 - c. Hoe noemt men de stenen waarmee ze gemaakt zijn?
 - d. Hoe komt het dat deze stenen beschikbaar waren?
 - e. Welke functies zou dit bouwwerk kunnen hebben?
6. Noem drie verschillen tussen de kunst van het paleolithicum en het neolithicum. Betrek in uw antwoord zowel de beeldhouwkunst als de rots schilderkunst.

Les 8: Egyptische kunst: bouwwerken bestemd voor de eeuwigheid

1. Wat is het verband tussen de bloei van landbouw en culturele bloei? Leg dit uit met als voorbeeld het Oude Egypte.
2. Welke twee vernieuwingen voerde farao Achnaton in tijdens het Nieuwe Rijk?
 - a. Leg uit wat architraafbouw is.
 - b. Leg uit waarom bij onderstaande foto met daarop de zuilenzaal van de tempel van Karnak de zuilen zo dicht bij elkaar staan.

Les 9: Het oude Egypte: beeldende kunst in het hiernamaals

1. Leg uit waarom de Egyptische kunst op een bepaalde manier natuurgetrouwer is dan bijvoorbeeld een foto.
2. Wat is het verband tussen afbeeldingen van bizons in de prehistorie en afbeeldingen van dienaren in Egyptische graftombes?
3. Bekijk onderstaande afbeelding:

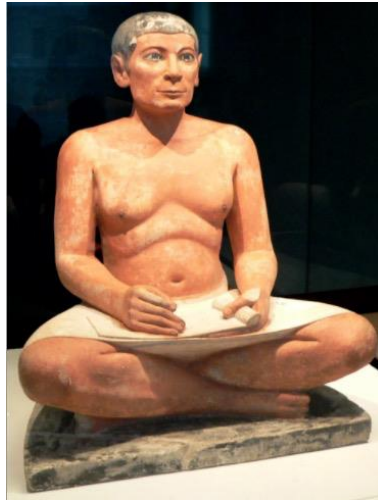

- a. Welke kenmerken van de Egyptische kunst komen aan bod bij onderstaande afbeelding? Leg dit uit aan de hand van elementen in de afbeelding. In welke bron kon men dit type afbeelding vinden?
 - b. Waarom is dit een voorbeeld van een beeldverhaal? Geef een voorbeeld.
4. Waarom is afbeelding 4 uit deze les een voorbeeld van de Amarnastijl?
 5. a. Waarom werden reliëfs vaak vervangen door muurschilderingen?
 - b. Wat was het nadeel van muurschilderingen in vergelijking met reliëfs? Waarom?
 6. Bekijk de onderstaande afbeelding:

- a. Beschrijf het kunstwerk op deze afbeelding (techniek, wat is afgebeeld, soort gebouw waarin het zich bevindt).
- b. Verklaar waarom het hoofd van de rechterfiguur is uitgekrast?

7. Waarom is het beeldhouwwerk van afb. 1 uit deze les realistischer en Persoonlijker dan afbeelding 2?

Afb.1

Afb.2

Les 10: Voor-Helleense kunst: De Minoïsche en Myceense beschaving

1. Wat is het verband tussen het begrip megaron en de Myceense burcht?
2. Is onderstaand kunstwerk Minoïsch of Myceens? Verklaar uw antwoord.

Les 11: Griekse architectuur: wiskundige harmonie

1. Wat vindt u ervan dat veel Griekse tempels beschilderd waren? Verandert dit uw beeld van de Griekse cultuur?
2. Bekijk onderstaande afbeeldingen van een Griekse tempel.
 - a. Benoem de delen A tot I.
 - b. Welke zuilenorde werd gebruikt voor deze tempel?
 - c. vul de volgende stelling verder aan.

In de Griekse tempels werd onderdeel D van de afbeelding (genaamd de) afgewisseld met Deze zijn in de loop van de tijd kapotgegaan en verdwenen, omdat het beeldhouwwerk ervan erg kwetsbaar was.

5. Benoem de zuilenorde die is gebruikt in de gebouwen in onderstaande afbeeldingen.

A

B

6. Bekijk nogmaals de afbeeldingen van de vorige vraag. Leg uit waarom de volgende Stelling juist of onjuist is. Waaraan kunt u dat zien bij afbeelding B?

De Griekse zuilenorden hebben blijvend invloed gehad op de westers bouwkunst.

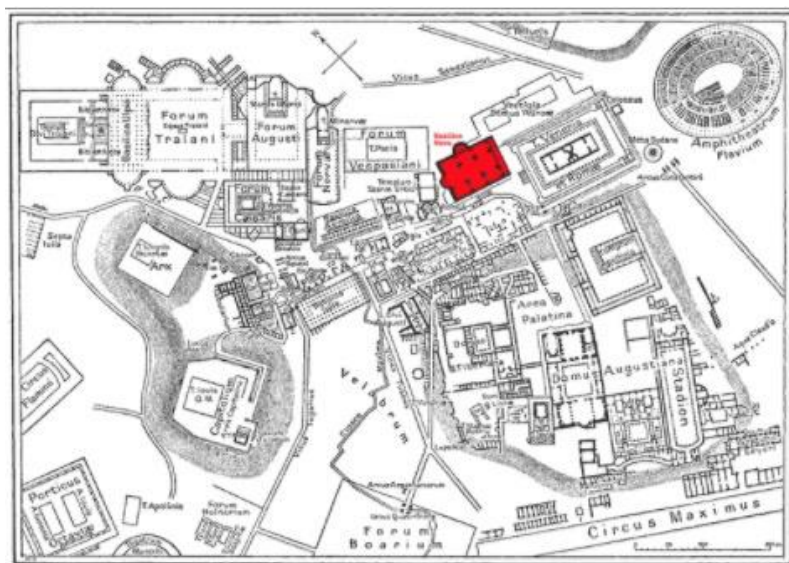
Les 12: Griekse kunst: ingefluisterd door de muze

1. Wat was de rol van Thespijs bij de evolutie van het theater?
2. Waardoor speelde het noodlot zo'n grote rol in Griekse tragedies? Verbind dit met de Griekse aanbidding van goden. Waar hadden de Grieken met andere woorden geen invloed op?
3. Op welke manier kunt u de theaterstukken van Euripides vergelijken met de hellenistische beeldhouwwerken?
4. Op welke manier veranderde Aeschylus de literatuur compleet?
5. Beschrijf waarom een kourosbeeld uit de archaïsche tijd de overgang vormt van de Egyptische beeldhouwkunst naar de klassieke Griekse beelden? Let op de verschillen en overeenkomsten tussen beide typen beeldhouwkunst.
6.
 - a. Welke van de volgende esthetische theorieën worden aangesproken in de Griekse Hellenistische beeldhouwkunst: nabootsingstheorie, expressietheorie of esthetische ervaring?
 - b. En in de klassieke beeldhouwkunst?
7. Zoek op Wikipedia het verhaal van Oedipus op. Waarom is dit een voorbeeld van een conflict tussen mensen en goden?
8. Zoek op Wikipedia het verhaal van Medea op. Waarom is dit een voorbeeld van een Innerlijk conflict?
9. Beschrijf hoe Griekse religieuze zang evolueerde naar theater.

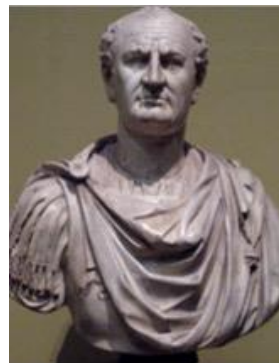
10. Op welke manier is de Griekse kunstenaar meer kunstenaar in de moderne zin van het Woord als u hem vergelijkt met een Egyptische kunstenaar/ ambachtsman?

Les 13: Etruskische en Romeinse kunst: kunst van de veroveraars en de bouwmeesters

1. Toon met een voorbeeld uit de architectuur aan dat Grieken meer kunstenaars waren en Romeinen bouwmeesters.
2. Met welke periode uit de Griekse beeldhouwkunst kan men de Etruskische grafsculpturen vergelijken? Onderbouw uw betoog met twee argumenten.
3. Hieronder ziet u een plattegrond van Rome. Beschrijf welke vijf soorten gebouwen u hierop ziet afgebeeld en wat hun functie was.

4. Waarom was de Romeinse muziek vooral luidruchtig van karakter?
5. Op welke manier moesten bouwwerken helpen bij het vertonen van pracht en praal van de Romeinse keizers?
6. Beschrijf het verschil in stijl tussen het beeld van 'De speerdrager' links uit de Griekse tijd en de portretbuste van keizer Vespasianus rechts.

7. De Romeinse satirische schrijver Juvenalis of Decimus Iuvenalis schreef over 'brood en spelen'. Als het Romeinse volk brood en spelen had, was het tevreden. Breng dit in verband met het Colosseum.

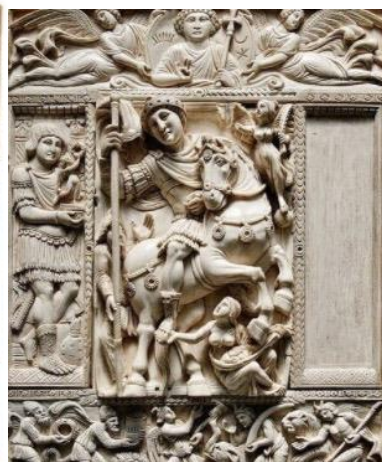
8. Zoek op internet de Romeinse naam en de rol van de volgende goden op:
Zeus, Hera, Poseidon, Demeter, Hermes, Pallas Athena, Ares, Aphrodite, Apollo, Hephaestos, Hestia.

Les 14: Vroegchristelijke en Byzantijnse kunst: over catacomben en iconen

1. Het eerste van de tien geboden (christelijke leefregels) luidt:
“Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.
Gij zult geen gesneden beeld maken noch enige gestalte.
Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen.”
 - a. Wat heeft dit gebod te maken met het gebruik van beelden in basilica?
 - b. Wat heeft dit gebod te maken met het gebruik van iconen in Byzantijnse kerken?
 - c. Breng dit gebod in verband met het iconoclasme. Leg uit.
2. Zoek de volgende verhalen uit het Oude Testament op internet of in een Bijbel op:
 - Susanna en de ouderlingen
 - Het offer van Isaak
 - De zondeval van Adam en Eva
 - Salomonsoordeel
 - Judith en Holofernus
 1. Beschrijf wat er gebeurt in het Bijbelverhaal.
 2. Zoek een afbeelding van elk verhaal in de beeldende kunst tot en met de 21^e eeuw.
 3. Beschrijf wat wordt afgebeeld (figuren, voorwerpen, locatie).
 4. Beschrijf ook welk moment uit het verhaal is afgebeeld.
3. Vergelijk afbeelding 8 (diptiek van Boëthius) en afbeelding 17 (Barberini ivoor).
Noem een overeenkomst en een verschil.

Afb.8

Afb 17

Les 15: Vroegmiddeleeuwse en romaanse kunst: de kerk als burcht

1. Noem drie kenmerken van de romaanse bouwkunst aan de hand van de afbeeldingen 10 tot 12.
2. Wat waren de functies van de verschillende onderdelen van de romaanse kerk tijdens de mis? Plaats het juiste onderdeel bij de juiste functie of beschrijving. U kunt de onderdelen opzoeken via internet of nazien in afb. 7.

onderdeel	functie of beschrijving
a. apsis	1. Overdekte wandelgang rondom en geopend naar het koor, waardoor de stroom van pelgrims langs relieken werd bespoedigd
b. priesterkoor	2. Hier zitten de kerkgangers. Worden door bogenrijen van het schip gescheiden.
c. doksaal	3. Dwarsschip. Staat haaks op het schip. Bestaat uit twee zijarmen en de kruising.
d. kooromgang	4. Voorhal of portaal van het kerkgebouw. Pelgrims werden hier aangespoord om de wereldlijke onrust van zich af te zetten, alvorens het heilige te betreden.
e. straalkapellen	5. Plaats in de kerk waar het schip en de dwarsschepen elkaar kruisen. Hier bevond zich een altaar voor het volk.
f. kruising of viering	6. Kapel die aan het koor of de kooromgang is gebouwd. Tot de heiligdommen in deze kapellen waren heiligdommen waar alleen geestelijken toegang hadden.
g. transept	7. Houten of stenen wand die het priesterkoor scheidt van het schip; het heilige gedeelte van het koor wordt afgescheiden van het schip.
h. middenschip	8. Hier zitten de kerkgangers. Langgerekte ruimte in west-oostrichting. Centrale gedeelte.
i. zijbeuken	9. Ruimte waar het hoofdaltaar zich bevindt. De monniken of andere geestelijken zaten hier, afgesloten van de kerkgangers bij het heiligdom, in koorbanken.
j. narthex	10. Ruimte waar de priesters of monniken zich konden opstellen om te zingen. In de vroegchristelijke tijd zat hier de bisschop.

3. a. In welke stijl is de kerk op de afbeelding gebouwd? (Dom van Worms in Duitsland, ca. 1180)
- b. Geef drie kenmerken die op de afbeelding te zien zijn die uw antwoord ondersteunen.

Les 16: Gotische kunst: schittering van glas en licht

1. a. Beschrijf afbeelding 13. Wat is er vernieuwend aan Giotto's fresco? Noem twee kenmerken.
- b. Wat hebben de beeldhouwwerken van Sluter gemeen met de fresco's van Giotto? Vergelijk afbeeldingen 10 en 13.

Afb.13

Afb.10

2. De afbeelding op hieronder links toont de kathedraal van Chartres, een stadje in de buurt van Parijs. De kathedraal is gebouwd tussen de 12de en 13de eeuw.

- a. Bekijk de afbeelding goed. Aan welk onderdeel kunt u zien dat het bouwen van een kerk soms eeuwen duurde? Leg uit.
 - b. Noem twee stijlkundige elementen waaruit u dat afleidt.
- 3.
- a. Door welke stoffen wordt de buitenkant van de Antwerpse kathedraal beschadigd?
 - b. Noem een voorbeeld van zo'n agressieve stof in de lucht. De kathedraal staat in het centrum van een stad.
 - c. Wordt de kerk momenteel gerestaureerd? Zoek dit op internet op.
 - d. Hoe lang heeft men erover gedaan om de kathedraal te bouwen?
 - e. Waarom zou het erg zijn als deze kathedraal er niet meer zou zijn?
4. Leef u in, in een Antwerpenaar die leefde in de 14de eeuw. De tijd waarin u leeft wordt later omschreven als 'donker en barbaars'. Beschrijf waarom u het daarmee oneens bent.
- a. Vergelijk afbeelding 14 (les 15) en afbeelding 9 (deze les). Beschrijf drie verschillen tussen romaanse en gotische beeldhouwkunst aan de hand van de afbeeldingen.
 - b. Naar welk bijbelverhaal verwijst afbeelding 9 (Annunciatie) ? Zoek dit op internet op.
5. Bekijk afbeelding 14. Noem drie verschillen met ons huidige notenschrift.
6. Zoek op wie er in de Nederlanden (het huidige Nederland en België) begon met het schrijven van literatuur in de volkstaal.
7. Verklaar hoe u in de beeldhouwkunst kunt zien dat men tussen 1000 en 1150 godvrezender was (meer angst had voor het oordeel van God) dan tussen 1150 en 1500.

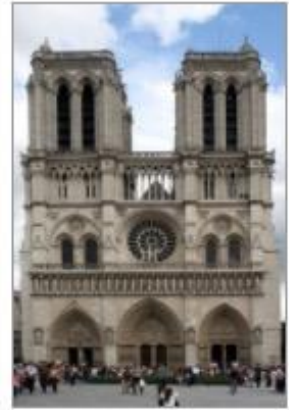
9. In welke stijl zijn de gebouwen op de afbeeldingen gebouwd? Gotisch of romaans? Noteer bij elk nummer de juiste kunststijl.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10. Lees onderstaande bron:

West-Europa is in het jaar 1000 zeer dun bevolkt, maar toch is haar bevolking altijd nog te talrijk want er is te weinig voedsel beschikbaar. Met bijna blote handen vecht zij tegen een onwillige natuur aan wier wetten zij onderworpen is, tegen een onvruchtbare, want onvoldoende bewerkte grond. Geen enkele boer verwacht op elke graankorrel die hij zaait meer dan drie korrels te oogsten, als het jaar niet al te slecht is, en daarvan kan hij tot Pasen brood eten.'

- a. Welk gegeven over de vorm van de samenleving dat kenmerkend was voor de middeleeuwen komt hierin naar voren?
 - b. Waarom was het geloof in de middeleeuwen heel belangrijk? Leg uit.
11. Beluister het muziekfragment 'Pueri hebraeorum portantes'. Typ bij Youtube in: 'Antifona, Domenica delle Palme, pueri hebraeorum, Canto Gregoriano, Giovanni Vianini, Schola'. Noem twee kenmerken van gregoriaanse muziek.
12. Beluister nu het Agnus Dei uit de Messe Nostre Dame van De Machaut. Typ in bij Youtube: 'agnus dei messe nostre dame'. Noem twee duidelijke verschillen tussen dit geluidsfragment en dat van vraag 11.

Portfolio 1

Opdrachten

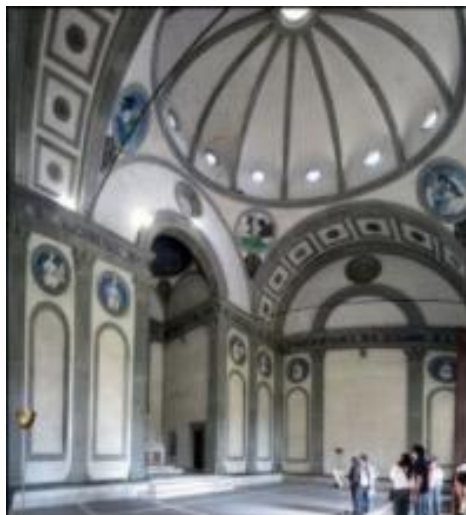
1. Beschrijving van een tweedimensionaal of driedimensionaal kunstwerk

1. Eerste indruk: wat valt u meteen op?
2. De kunstenaar (een levensbeschrijving en zijn/haar maatschappij- en kunstvisie).
3. De technische aspecten: titel, datum, afmetingen, materialen (ondergrond, gereedschap, materiaal), technieken (medium: aanduiding schildertechnieken, sculptuur of plastiek, overig: factuur, schriftuur).
4. De beeldaspecten: vorm, kleur, licht, de compositie, beweging, lijn, ruimte, perspectief, de stijl en de inhoud.
5. Interpretatie en argumenten: wat betekent het kunstwerk? Waarom legt u deze associatie/dit verband?
6. Mening en argumenten: wat vindt u ervan en waarom?

7. Beschrijf drie kunstwerken/scènes/delen van het muziekstuk/voorstelling die u gezien heeft.
8. Beschrijf het museum/het opera- of concertgebouw/schouwburg.
9. Wat vindt u van de tentoonstelling/voorstelling in zijn geheel? Geef hiervoor twee argumenten.
10. Wat vindt u van het gebouw (het museum/het opera- of concertgebouw/schouwburg)? Vindt u deze architectuur geschikt voor de functie van het gebouw?
11. Breng wat u gezien hebt in verband met wat u geleerd hebt in deze cursus. Hoe kunt u de voorstelling of tentoonstelling plaatsen binnen de chronologische of thematische indeling van deze cursus?

Les 17: Renaissance in Italië: de mens als middelpunt

1. Vergelijk het interieur van de Pazzikapel van Brunelleschi (afbeelding 4) met het gotische kerkinterieur van de kathedraal van Reims (les 16, afbeelding 7). Noem vier verschillen.

Pazzikapel

Kathedraal van Reims

2. Wat is het verband tussen de internationale stijl van de gotiek en het Latijn enerzijds en de geografische verschillen in de renaissance en de landstaal anderzijds?
3. Welke manieren van perspectief weergegeven waren er voor de uitvinding van het lineair perspectief in de renaissance (vergelijk les 8, afbeelding 5 en les 16 afbeelding 12 en 13).

Afb.5

Afb.12

Afb.13

4. Teken met paint de perspectieflijnen op een afbeelding van *de Heilige Drie-eenheid* van Masaccio. U kunt de afbeelding ook kopiëren of afdrukken van internet en hierop de lijnen aangeven en dit vervolgens weer scannen. Voeg het bestand toe aan uw huiswerk.
5. Beschrijf twee verschillen tussen de David van Donatello en die van Michelangelo.
6. Aan welke drie onderdelen ziet u dat de ideale schoonheid belangrijker is dan de natuurgetrouwe weergave van de natuur in de *Geboorte van Venus*? Misschien kunt u de afbeelding op internet opzoeken en vergroot weergeven, zo kunt u de details beter zien.
7. Beschrijf wat volgens u het mooiste kunstwerk is van de renaissance. Geef twee argumenten.
 - a. Wat is de overeenkomst tussen de *Vitruviaanse man* van Da Vinci en de plattegrond voor de Sint-Pieter van Bramante?
 - b. Wat is het middelpunt op de twee tekeningen?

Les 18: Kunst in het noorden van Europa in de vijftiende en zestiende eeuw

1. Noem een spreekwoord dat u herkent op het schilderij van Pieter Bruegel de Oudere (afbeelding 7). Zoek een vergroting, bijvoorbeeld op www.wga.hu.
2. Beschrijf drie verschillen en één overeenkomst tussen *De bewening van Christus* van Mantegna en *De Kruisafneming* van Van der Weyden (op afbeelding 15 - les 17 en op afbeelding 4 - les 18).
3. Beluister het fragment van het motet *Ave Maria* van Josquin Desprez op YouTube. Welk kenmerk van de Nederlandse School hoort u hierin terug?
4. Beluister het chanson *Mille regretz* van Josquin Desprez op YouTube. Welke zangtechnieken worden hier afgewisseld?
5. Beluister *Omnes gentes* van Giovanni Gabrieli (Venetiaanse School).
 - a. Wat voor kenmerk van de Venetiaanse School hoort u?
 - b. Wat voor effect heeft deze muziek op de toehoorders?
6. Beluister *Agnus Dei* uit *Missa Papae Marcelli* van Giovanni da Palestrina op YouTube. Wat kunt u zeggen over het ritme, de stijl en (on)gelijkwaardigheid van stemmen?
 - a. Beluister het madrigaal *Io non sono però morto* van Giaches de Wert op YouTube. Hieronder ziet u de tekst.

*Io no son però morto,
Donna, come pensate,
perchè più non m'amate;
anzi ritorn'in vita*

*ché l'alm'in voi sepolta
da voi sendosi sciolta
si trova esser uscita
d'una prigion mortale;
e cangia in vit'e ben
la mort' e'l male.*

*Ik ben niet zomaar dood,
Dame, zoals u denkt,
Omdat u niet langer van mij houdt.
Ik zou liever terug tot leven komen*

*Omdat de ziel begraven in u,
Nu bevrijd van u,
zichzelf ontslagen vindt,
Uit een dodelijke gevangenis,
En verandert in het leven en het goede
Wat dood en slecht was.*

Hoe komt de toegenomen aandacht voor tekstexpressie hierin naar voren?

- b. Welke tekstgedeelte wordt vele keren herhaald?
- c. Welke kenmerken van de madrigaal vindt u hierin terug?

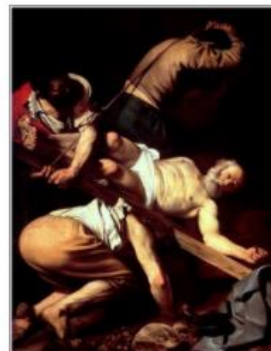
7. Hoe kunt u in het zelfportret van Dürer het individualisme en verbetering van de positie van de kunstenaar zien?

Les 19: Barok: van pracht en praal tot gouden Eeuw

1.
 - a. Beschrijf waarom de zuilengalerij van de Sint-Pietersbasiliek het gebouw nog indrukwekkender maakte.
 - b. Verklaar waarom die zuilengalerij tot stadsplanning behoort.
2. Welke van de behandelde kunststijlen spreekt u het meest aan? Beschrijf uw mening aan de hand van twee argumenten.
3. Vergelijk *De bewening van Christus* van Carracci met *De Kruisiging van de Heilige Petrus* van Caravaggio (afbeelding 16 en 17). Verklaar aan de hand van twee elementen uit de schilderijen waarom Carracci idealistisch schilderde en een voorbeeld was voor de kunstacademies en waarom Caravaggio realistisch schilderde en kritiek kreeg uit zijn omgeving.

Afb.16

Afb.17

4.

- a. Wat voor vorm heeft de compositie in *De bewening van Christus* van Carracci? Welke lijnen kunt u met andere woorden hierin ontdekken?
- b. Wat voor vorm heeft de compositie van *De kruisiging van de Heilige Petrus*?

5. Analyseer het schilderij *Las Meninas* van Velázquez aan de hand van de volgende vragen. Zoek het schilderij op internet op, zodat u het vergroot kunt bekijken.

- a. Wie zijn afgebeeld op de nummers 1 tot 5 en nummer 9? Kies uit: kamerheer van de koningin/ hofdame/ dwerg/ begeleider van de prinses/ bodyguard/ hofschilder Velázquez/ hofdame/ speelkameraadje/ prinses.
- b. Waardoor lijkt het alsof u als toeschouwer betrokken bent in het schilderij?
- c. Wie is de schilder Velázquez aan het schilderen op het schilderij?
- d. Kijk nu naar het schilderij aan de muur in het midden naast de man in het deurgat. Als ik u nu vertel dat dit een spiegel is, wie worden er dan geportretteerd?
- e. Met welk schilderij uit het noorden van Europa uit de 15de eeuw heeft dit werk overeenkomsten (zie les 18)?
- f. Noem twee overeenkomsten tussen beide werken.
- g. Beschrijf de vorm van het grondplan van achtereenvolgens een vroegchristelijke basilica, een romaanse, gotische, renaissancistische en barokkerk.
- h. Waarom was een barokke kerk zo geschikt voor het beoefenen van het katholieke geloof?

Les 20: Frivole kunst van de rococo: luchtig en elegant

1. Bekijk een fragment van de film 'Le roi danse'. Zoek op youtube: 'Best dance scenes from Le roi danse'.
 - a. Wie is de dirigent die we in de film zien? Wat zijn zijn taken?
 - b. Bekijk de *Idylle over de vrede (Idylle sur la paix)*. Welke soort bewegingen krijgt de nadruk? Leg uit waarom.
 - c. Bekijk de dans *De magnifieke geliefden, de entree van Apollo (Les amants magnifiques)*. Welke soort bewegingen krijgt de nadruk? Leg uit waarom.
 - d. Welke sfeer drukt de muziek uit?
2.
 - a. Van welk type heerser uit een van de vorige lessen kennen we de vergelijking van een vorst met de zon?
 - b. Wat hebben beide heersers nog meer gemeen?
3. Wat was de rol van Lodewijk XIV voor de ontwikkeling van het klassieke ballet?
4. Welke doelen wilde Lodewijk XIV bereiken door mee te dansen als balletdanser?

Les 21: Neoclassicisme: kunst vanuit het verstand

1. We gaan luisteren naar *Die Zauberflöte* van Mozart. De koningin van de Nacht geeft haar dochter Pamina een dolk om de rivaal van haar moeder, Sarastro, te vermoorden. Hieronder staat de tekst die u kunt meevolgen tijdens het beluisteren. Beluister 'Die Zauberflöte - Arie der Königin der Nacht Der Hölle Rache'.
 - a. Wat voor soort zangvorm is dit?
 - b. Hoe draagt de zangstijl bij tot het karakter van de koningin?

'Der Hölle Rache'

Duitse tekst

*Der Hölle Rache kocht in meinem Herzen,
Tod und Verzweiflung Flammet um mich her!
Fühlt nicht durch dich Sarastro
Todesschmerzen,
So bist du meine Tochter nimmermehr.
Verstossen sei auf ewig,
Verlassen sei auf ewig,
Zertrümmert sein auf ewig
Alle Bande der Natur
Wenn nicht durch dich!
Sarastro wird erblassen!
Hört, Rachegötter,
Hört der Mutter Schwur!*

'De wraak van de Hel'

Nederlandse vertaling

*De wraak van de hel koopt in mijn hart,
Dood en wanhoop vlammen om mij heen!
Als Sarastro niet door jou voelt
De pijn van de dood,
Dan zul u mijn dochter nooit meer zijn.
Verstoten zult u voor altijd zijn,
Verlaten zult u voor altijd zijn,
Voor altijd vernietigd worden
,Alle banden van de natuur,
Als dat niet door jou,
Sarastro bleek wordt! (Als de dood)
Hoort, wraakgoden,
Hoort een moeders eed!*

2. Beluister het requiem, een dodenmis, van Mozart dat hij doodziek aan het einde van zijn leven schreef. '*Requiem de Mozart - Lacrimosa - Karl Böhm - Sinfónica de Viena*'. Beschrijf de bezetting (noem ten minste vier instrumenten), melodie (spanning-ontspanning), klanksterkte oftewel volume (zacht-sterk), klankkleur (heldere-donkere klank), ritme (slepend-stuwend; rustig- druk), tempo (langzaam-snel), dynamiek, vorm, sfeer, uw interpretatie.
 - a. Zoek op internet het bijzondere verhaal achter de opdrachtgever van het requiem.
 - b. Waarom is het requiem onvoltooid door Mozart?
 - c. Zoek op wie het requiem van Mozart voltooide.
3. Bekijk het volgende fragment uit de film *Amadeus* (1984) '*Mozart Vs Salieri*'. De rivaal van Mozart was de componist Salieri, die jaloers was op zijn genialiteit. Door tussenkomst van Salieri werd Mozart uitgenodigd aan het hof van keizer Leopold II. Het fragment begint als Mozart eraan komt gehaast en de keizer de muziek van Salieri (de man met het bruine haar en de witte kraag en zwart pak) speelt. Noem drie karaktertrekken van Mozart die in de film naar voren komen. Noem twee karaktertrekken van Salieri uit de film.

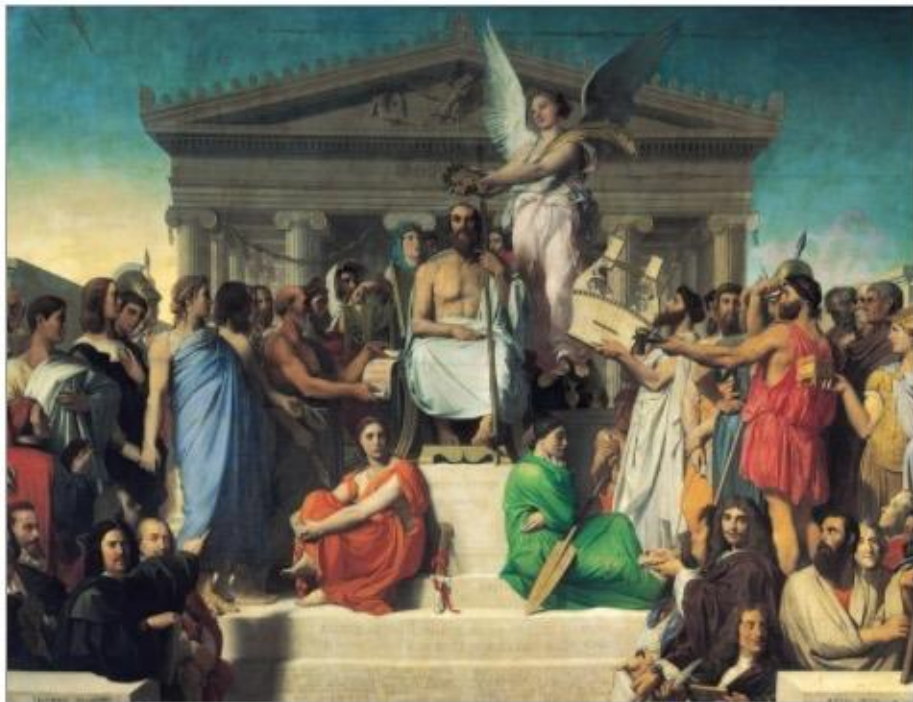
Les 22: Romantiek: kunst vanuit het gevoel

1. Beluister '*Beethoven 3rd Symphony (1/5)*'. Beschrijf de bezetting (noem ten minste vier instrumenten), melodie (spanning-ontspanning), klanksterkte oftewel volume (zacht-sterk), klankkleur (heldere-donkere klank), ritme (slepend-stuwend; rustig- druk), tempo (langzaam-snel), dynamiek, vorm, sfeer, uw interpretatie (zie voor het laatste 22.5).
2. Beluister Symfonie nummer 9 (*De lofzang op de vreugde*) van Ludwig van Beethoven: '*Ludwig Van Beethoven's Ninth Symphony*'. (Dit is trouwens het Europese volkslied.)
 - a. Beargumenteer waarom dit programmamuziek of absolute muziek is.
 - b. Beschrijf de bezetting (noem ten minste vier instrumenten), melodie (spanning-ontspanning), klanksterkte oftewel volume (zacht-sterk), klankkleur (heldere-donkere klank), ritme (slepend-stuwend; rustig- druk), tempo (langzaam-snel), dynamiek, vorm, sfeer, uw interpretatie (zie voor het laatste 22.5).
 - c. Noem twee redenen waarom dit werk romantisch genoemd kan worden.
3. Noem drie redenen waarom de opera *Der Ring des Nibelungen* een typisch kunstwerk was uit de romantiek?
4. Beluister '*Frédéric Chopin - Nocturne 20*'. Vergelijk dit met '*Der Tod und das Mädchen* by Schubert' wat betreft sfeer.

5. Bekijk de twee onderstaande schilderijen. Beschrijf aan de hand van één argument per schilderij waarom de schilderijen bij het classicisme of bij de romantiek horen.

Afbeelding 11. Johann Heinrich Füssli, *De nachtmerrie*, 1781, Institute of Fine Arts, Detroit.

Afbeelding 12. *Apotheose van Homerus* (Griekse auteur van de *Ilias* en *Odyssee*), 1827, Musée du Louvre, Parijs.

6. Is het bovenste schilderij een symbool, een allegorie of een personificatie? Beredeneer.
7. Waarom hield Constable in zijn landschappen meer vast aan traditie in vergelijking met Turner?
8. Romantische kunstenaars probeerden de werkelijkheid van hun tijd te ontvluchten. In het onderstaande schilderij van Caspar David Friedrich komen verschillende 'vluchtroutes' tot uiting. De kunstenaar vlucht weg op verschillende manieren. Welke herkent u?

Afbeelding 13. Caspar David Friedrich, Kloosterkerkhof in de sneeuw, 1818, verdwenen in 1945, voorheen in de Alte Nationalgalerie, Berlijn.

Les 23: Realisme: armoede, arbeiders en het gewone volk

1.
 - a. Welke rol speelde fotografie bij het ontstaan van neostijlen? Geef een voorbeeld.
 - b. Welke techniek van de tweedimensionale kunst had vóór de uitvinding van de fotografie dezelfde functie als de fotografie en konden ook snel gereproduceerd worden?
 - c. Koppel de 'gothic revival' uit de romantiek aan de opkomst van neostijlen.
2. Bekijk de daguerreotypie van Boulevard du Temple in Parijs (afbeelding 3), genomen rond 1838, lees het bijschrift. Dit was een drukke straat, hoe kan het dat de voorbijgangers niet, en de schoenenpoetser linksonder wel, op de 'foto' staan afgebeeld?
 - a. Leg uit dat de positie van de kunstenaar totaal veranderde na de Franse Revolutie. Betrek in uw antwoord de opdrachtgevers.
 - b. Waarom was het nu moeilijker om aan te sluiten op de smaak van het publiek?
 - c. Waarom kon het realisme nooit zijn ontstaan onder de heerschappij van koningen en kerk (Ancien Régime)?

Les 24: Impressionisme: de fonkeling van het licht

1.

- a. Vergelijk onderstaande gravure naar een ontwerp van Rafael (Titel: *Het oordeel van Paris* (een mythologisch verhaal), ca. 1516) met *Le déjeuner sur l'herbe* van Manet (afbeelding 3). Noem een overeenkomst.
- b. Verklaar aan de hand van de titels van de kunstwerken waarom deze gravure niet en het schilderij van Manet wel voor ophef zorgde.

2. a. Leg uit waarom Van Gogh een voorloper was van het modernisme.
b. Leg uit waarom *Het stilleven met appels* (afbeelding 14) van Cézanne overeenkomsten vertoont met de kunst van de Egyptenaren.
3. Beschrijf de bezetting, melodie, ritme, tempo, dynamiek, vorm, sfeer, inhoud, interpretatie. *Prélude à l'après-midi d'un faune* van componist Debussy. Zoek het muziekstuk op op www.youtube.com.
4. Vergelijk de *Impression, soleil levant* van Monet (afbeelding 5) met *Het slavenschip* van Turner (les 22m afbeelding 9). Noem twee overeenkomsten.
5. Waarom behoort de Sagrada Familia-kerk in Barcelona van Gaudi (afbeelding 20) tot de Art nouveau? Noem twee kenmerken.

Les 25: Avant-garde kunst: 1900 tot 1918

1. Vergelijk *Het melkmeisje* van Vermeer (ca. 1660, les 20) met *Rode Kamer* van Matisse. Beschrijf drie verschillen.
2. Zoek twee kunstwerken die volgens u expressionistisch zijn. Leg uit waarom.
3. Kunnen volgens u een romaans beeld, het werk van El Greco, en het werk van primitieve volken expressief genoemd worden?
4. Geef een voorbeeld waaraan u kunt zien dat de figuren op *Les Femmes d'Alger (O. J.)* (Picasso) vanuit verschillende standpunten zijn afgebeeld.
5.
 - a. Is *Huizen in L'Estaque* van Braque uit 1908 een voorbeeld van geometrisch, analytisch of synthetisch kubisme? Leg uit waarom.
 - b. Is *Stilleven met gevlochten stoel* van Picasso uit 1912 een voorbeeld van geometrisch, analytisch of synthetisch kubisme? Leg uit waarom.
 - c. Is *Fles, krant, pijp en glas* uit 1913 van Braque een voorbeeld van geometrisch, analytisch of synthetisch kubisme? Leg uit waarom.
6. Welke filosofie van de esthetica (zie les 1) wordt vooral in het expressionisme nagestreefd? Beargumenteer uw antwoord. (nabootsing- of expressietheorie, formalisme of synthese van vorm en expressie)
7. Leg uit waarom u het eens of oneens bent met de volgende stelling. 'Het suprematisme en het constructivisme gaan uit van de veronderstelling dat kunst niet voortvloeit uit de voorwerpen in de alledaagse wereld.'
8. Noem twee overeenkomsten tussen het suprematisme en De Stijl.

9. Beargumenteer de volgende stelling 'Vanaf de vroege 20ste eeuw ging men zich eigenlijk pas voor het eerst afvragen wat kunst eigenlijk was.' Verwerk in uw antwoord de woorden experimenten met fauvisme, expressionisme, kubisme, suprematisme, constructivisme en De Stijl, futurisme en metafysische schilderkunst, dadaïsme en nabootsing van de werkelijkheid.
10. Welke kunststijl uit deze les spreekt u het meest aan? Waarom?
11. Wat vindt u van het Zwart vierkant van Malevitsj?

Les 26: Crisis en experiment: 1918 tot 1945

1. Leg uit dat de metafysische schilderkunst de voorloper was van de surrealistische schilderkunst. Vergelijk hiervoor een kunstwerk van Giorgio de Chirico met een werk van Salvador Dali.
2. Zoek informatie op over de persoon Salvador Dali. Leg aan de hand van zijn persoonlijkheid uit dat de persoon van de kunstenaar veel belangrijker was geworden in de 20ste eeuw. Vergelijk voor uw antwoord de persoon van de kunstenaar in de 20ste eeuw met die in de middeleeuwse kunst.
3. Gropius was van mening: 'Architecten, beeldhouwers, schilders, we moeten allemaal terugkeren tot de ambachten ... Er is geen essentieel verschil tussen de kunstenaar en de ambachtsman.' Beargumenteer deze stelling aan de hand van wat de leerlingen van het Bauhaus vervaardigden.
4. Leg het verschil uit tussen naturalistisch en episch theater.
5. Noem twee vernieuwingen in de muziek die bepalend waren voor de koers die de muziekgeschiedenis nam in de 20ste eeuw. Beargumenteer je antwoord.
6. Beluister het muziekstuk *Erwartung* van Schönberg. Vertel waarom klanken die niet harmonisch zijn zo goed passen bij deze vorm van muziek (expressionisme).

Les 27: Het schilderij barst uit zijn voegen: 1945-1980

1. Barnett Newmann zei: *"Ik geloof dat hier in Amerika sommigen van ons – vrij van de erflast van de Europese cultuur - bezig zijn het antwoord te vinden door volledig de vraag te negeren of kunst iets te maken heeft met schoonheid en waar die te vinden zou zijn."* Leg uit.
2. Geef aan waarom de volgende stelling juist is of onjuist. Als hij onjuist is verbeter de stelling dan. 'Aan de basis van de op art stonden de trompe-l'oeil uit de 17de eeuw (schildertechniek die bedrieglijk realistisch aandoet, zoals een vlieg op een fruitschaal die een echte vlieg lijkt) en de kunst van Georges Seurat.'
3. Waarom kan *Meat joy* van Carolee Schneemann (afbeelding 26) zowel tot happening, body art en performance gerekend worden?

4. Leg uit waarom het werk van Pollock een overall compositie is.
5. Waarom kunnen de *Merzbauten* (afbeelding 17) van Kurt Schwitters tot de environment kunst gerekend worden?
6. Op welke manier werd de kunst democratischer in de tweede helft van de 20ste eeuw? Noem twee voorbeelden.
7. Noem drie manieren hoe er afstand werd gedaan van de traditionele schilderkunst.

Les 28: Ieder individu zijn eigen stijl: 1980-2000

1. De manier waarop er wordt gedanst op populaire muziek is in de loop van de jaren sterk veranderd. Er is meer ruimte ontstaan voor eigen invulling en improvisatie. Noem twee ontwikkelingen die deze stelling illustreren.
2. Hitchcock ergerde zich aan mensen die zijn films vergeleken met het echte leven. Ze vroegen 'Waarom gaan ze niet gewoon naar de politie?' over situaties waarin de hoofdrolspelers zich bedreigd voelden. Het antwoord van Hitchcock was: 'Ze gaan niet naar de politie omdat dat saai is.' Welke visie over film blijkt er uit de woorden van Hitchcock?
3.
 - a. Bekijk het kunstwerk *Michael Jackson en Bubbles* van Jeff Koons. Koons maakte een serie beelden in porselein. Waarom is porselein bij uitstek een geschikt middel om een massaal publiek te bereiken?
 - b. Wat is het verband tussen porselein en kitsch and camp?
4. Vindt u het werk *Les Demoiselles d'Avignon* van Mike Bidlo kunst? Beargumenteer uw antwoord.
5. *'Soap is op dit moment het beste, conservatieve antwoord op een postmoderne samenleving. We zijn altijd gewend geweest een middelpunt te hebben; in het postmodernisme is het middelpunt er niet meer, er zijn honderd middelpunten. Vroeger woonde je in een dorp, in het midden stond een kerk, alles paste in groot verhaal, binnen één waarheid. In het postmodernisme bestaat die waarheid niet meer. Ik denk dat die verandering in de postmoderne samenleving iedereen ontworteld heeft, maar dat het verlangen naar dat middelpunt er nog steeds is. Soap is, ook al is het een lapmiddel, een antwoord: kijk, hier is alles nog waar, hier is alles nog centraal, dit is nog te overzien.'*

In de voorgaande tekst heeft Eversteyn het over een middelpunt waar het de moderne mens aan ontbreekt. Waarover heeft hij het wanneer hij spreekt over een middelpunt?

6. In de eerste film scène wordt eerst een bom gefilmd in een overvolle bus en daarna ziet u een dialoog die zich afspeelt in de bus. Vervolgens ziet u de bus ontploffen. In de tweede film scène wordt de bom niet eerst in beeld gebracht, maar speelt zich eerst de dialoog af en vervolgens ontploft de bus.
 - a. In welk van de scènes is er sprake van suspense? Leg uit.
 - b. Wat is de invloed van suspense op het vasthouden van de aandacht van de kijkers?

Les 29: De shock is de norm: kunst in de 21e eeuw

1. Zoek informatie over Marlene Dumas (1953) op het internet en beschrijf twee van haar werken.
2. Zoek informatie over Bruce Nauman (1941) op het internet en beschrijf twee van zijn werken.
3. Zoek informatie over Jimmie Durham (1940) op internet en beschrijf twee van zijn werken.
4. Zoek informatie over Koen Vanmechelen op het internet en beschrijf kort de invloed van de wetenschap op zijn 'kippenkweekproject'.

Portfolio 2

1. Eerste indruk: wat valt u meteen op?
2. De kunstenaar (een levensbeschrijving en zijn/haar maatschappij- en kunstvisie).
3. De technische aspecten: titel, datum, afmetingen, materialen (ondergrond, gereedschap, materiaal), technieken (medium: aanduiding schildertechnieken, sculptuur of plastiek, overig: factuur, schriftuur).
4. De beeldaspecten: vorm, kleur, licht, de compositie, beweging, lijn, ruimte, perspectief, de stijl en de inhoud.
5. Interpretatie en argumenten: wat betekent het kunstwerk? Waarom legt u deze associatie/dit verband?
6. Mening en argumenten: wat vindt u ervan en waarom?
7. Beschrijf drie kunstwerken/scènes/delen van het muziekstuk/voorstelling die u gezien heeft.
8. Beschrijf het museum/het opera- of concertgebouw/schouwburg.
9. Wat vindt u van de tentoonstelling/voorstelling in zijn geheel? Geef hiervoor twee argumenten.
10. Wat vindt u van het gebouw (het museum/het opera- of concertgebouw/schouwburg)? Vindt u deze architectuur geschikt voor de functie van het gebouw?
11. Breng wat u gezien hebt in verband met wat u geleerd hebt in deze cursus. Hoe kunt u de voorstelling of tentoonstelling plaatsen binnen de chronologische of thematische indeling van deze cursus?

